

Zergatik idatzi ipuin bat?

Yurre UGARTE

Zergatik idatzi ipuin bat? Eta ez egunkarirako iritzi artikulu bat, edo tratatu filosofiko bat, edo liburu baten kritika bat, edota gizakion alienazioa salatzen duen txosten bat? Edo injustizia guztien dekalogo bat? Are, zergatik ez idatzi ipuinaren familiakoa den nobela (luze eta errealista) bat, irakurle helduei (serio eta transzendenteei) zuzendua? Esan nahi dut, zergatik idatziz kontatu kontu bat, heldu despistaturen batek edo haurrek(!) soilik irakurriko dutena?

Horrelakoak itaundu zizkidan fiskal batek alabari enegarren ipuina kontatu ondoren ipuin bat idaztera eseri nintzelarik. Hara, pentsatu nuen, hemen dut berriro fiskal gautxoria, haiei buruzko klixe guztiak betetzen dituen: zurruntasunaren inkarnazioa, hazpegieta burdina, soinean harria. Une hartan gizon forma bazuen ere, beste batzuetan eme peto-peto baten gisan azaldua zen, eta beste zenbaitetan soilik surmur ozipindu baten gisan. Ez, ez baitzen lehenengo aldia. Segur aski horretxegatik nintzen hain ipuin gutxi idatzitakoa: haren fiskalizazio logiko-errealista-materialista eta ia materikoak nire asmamenaren epai birrintzaile bilakatzen zirelako, edo sinpleki esanda, fiskalak ordura arte bere helburua lortu zuelako: nik ez ipuinik idaztea.

Behingoz, ipuinen defentsari ekin nion. Nire ziurgabetasun, auto-sabotaje, koldarkeria eta ximurkeriaren gainetik hitzezko harresi sendo bat eraikitzeko premia nuen. Eutsi ala burmuina fiskalizatuta hil.

Hasteko behintzat, behar nuen idazle baten babes, idazmahaiaren ondoko apalategian zeuden liburuetako egileren batena. Eta beharko zuen meatzaritzan aditua, ahal balitz geologia ikasitakoa, are naturan eginiko azterketa zientifikoak bere literaturan islatu zituen norbait; magnetismoa, alkimia, galvanismoa eta halakoak arrotz ez zitzaizkiona. Fiskalaren harri eta burdin hartan pitzaduraren bat lortuko banuen, ez

zidan edonork balio. Gogoeta horietan nenbilela, Weissenfelseko gatz meategien arduradun izandako Novalis idazle gaztea aurreratu zen, eta ipuinen defentsa sutsuan aritu zitzaion fiskalari. XVIII. mende bukaerako filosofo, poeta, ingeniari eta mineralogista izan zenaren ustez: ... *idatzi behar ditugu ipuinak benetako ipuin batean guztia delako marabiloso, misterioitsu eta inkoherente, guztia bizigarri. Horretan, ipuin bakoitzak bere forma hartzen du. Gainera, ipuinetan natura guztiak behar du bereziki ehunduta mundu fantastikoarekin. Hala, ipuinaren espirituaren ezin aurkakoago dira destino normala eta harreman kausalak.*

Sakelakoarekin grabatu zituen Novalisen hitzak fiskalak; geroago disezcionatuko omen zituen, ez baitzuen ezertxo ere ulertu. Aldi berean, muturroker eta pronto azpimarratu zidan defentsa ahula zela iraganeko poeta alemanarena, aspaldi hildako baten hitzak besterik ez zirelako haiek. Estutu ninduen: iraganeko idazleen hitzekin ez nuen ez kasurik ez kausarik irabaziko.

Fiskalak ezarritako neurriak arau zirenez, automatikoki baliogabetu zitzaidan apalategian kokaturik bizi diren gainerako iraganeko idazleek egin zezaketen ipuinen defentsa. Nire zoritxarrerako, beraz, ezingo nuen Mary Shelleyrengana jo, galvanismoaren erreginarik bazen hura baitzen hura.

Tranpa egin nuen. Ezin izan nion eutsi. Ursula K. Le Guin-en heriotza fisikoa duela bi urte eskas gertatu zenez, elastikotasunez jokatu nuen; zer huskeria dira bada bi urte ipuinez ari garela, ipuinetan denbora eten egin daiteke-eta, baita luzatu eta izoztu ere, aizu. Horrelaxe, arrapaladan eskapatu zitzaizkidan K. Le Guinek oro har gizakion imajinazioari buruz idatzitakoak. Total, ez al dira imajinazio horretatik sortzen ezinbestean ipuinak, eta ez al ditugu horrexegatik behin eta berriz idazten, alegia, imajinazioan ditugulako, bertatik alde egiten digutelako. Tranpa bikoitza nirena, beraz, K. Le Guin eta imajinazioa edo ipuinen sorreraren betiereko plazenta.

Giza gogoan leviatanak, munstroak eta kimerak daude: egitate psikikoak dira. Herensugeak definitzen gaituzten egietariko bat dira. Ez dugu egia zehatz hori adierazteko beste modurik. Herensugeen existentzia ukatzen dutenek, askotan, herensugeek irentsita amaitzen dute. Barrutik irentsita.

Leviatan hitza entzutean, fiskalak hartxintzarrezko bekain eskuina jaso eta burdinazko beso-xaflak gurutzatu zituen. Besterik ez.

Liburuen apalategiaren ondoan DVDez lepo dagoen apalera hurreratu nintzen. Beste norabide batetik joko nuen; ipuinen definizio hedakor eta zabal batez baliaturik (Novalisen hitzak neureganatuz: ipuin bakoitzak bere forma hartzen du), *Wall-e* (2008) animaziozko filmaren DVDA erabili nuen, ez fiskalari filma ikusarazteko, baizik eta filmaren egileak, Pixar faktoria estatubatuarreko Andrew Stantonek, DVDaren *extratan* ipuinei buruz dioena hari entzunarazteko. Ea, Stantonena gaindiezinezko defentsa izango zelakoan nengoen, egungo punta-puntako teknologiaz animaziozko ipuin-filmak ekoizten diharduenaren defentsa.

Ipuin batek lilura piztu dezake irakurlearengan. Une batez behintzat, ipuin on batek irakurlea nahigabe darama liluraren eremura, eta haren errendizioa sorrarazten du. Lilura hori ez da artifiziala, tolesgabea baizik, artifizialki eragin ezin den zerbait da, bizirik egotearen baieztapen moduko bat. Iturri hori irekitzen den momentuan, azken zeluletaraino iristen zaizu. Ipuin onak lilura pizten du.

Stanton isildu zenean (bide batez esanda, Novalis garaikide baten hitzak iruditu zitzaizkidan) izerdi tantak ikusi nahi izan nituen fiskalaren kopetan behera. Nire begitazioak besterik ez ziren, ordea, eta pazientzia galtzen hasi nintzen, nobela luze errealista asko irakurtzean gertatzen zaidan bezala.

—Defentsa on bat izan ohi da nire errendizioa —oroitarazi zidan fiskalak.

Gogotxartu nintzen. Hura zen idazteko nuen tarte libre bakarra, gaez, isilik eta bakarrik, eta ez nintzen ez defentsan ez idazten asmatzen ari. Zergatik idatzi ipuin bat?! Zergatik izango da ba?! Hargatik! Ikastolako irakasle batek lezioren bat esplikatzeko argudioak agortzen zitzaizkionean hauxe botatzen zuen: *zergatikan bai!!* Zeharo haserretuta bazen, *slang* laburragera jotzen zuen: *atikan bai*. Hargatik, zergatik bai eta *atikan* bai, umekeria irrigarriak segur aski legezko fiskal batentzat, aldiz, nire burmuinarentzat, mantra moduan iltzatu ziren hitz lasaigarri eta zentzuz beterikoak. *Hargatikatikanzergatikanbaibaihargatik* otoitza kiribilean, bolumena toperaino igota, kanpotik ere entzun zuten azkenean; txaloka lehertu ziren apalategietako liburuen eta DVDen egile guzti-guztiak, eta fiskalak, noski baino noskiago, segituan, gehitu zuen:

—*Atikan bai*: hizkuntzaren epaileak ez du onartuko, ez da zuzena.

Ipuinetan, asperdura anatema da. Eta niri fiskalaren itauna suertatzen ari zitzaidan ja hain aspergarri, hain aurreiritziz betea, hain lerro zuzenaren erreinuko, ze, saihetsezin, beste kezka bat piztu zen nire bai-

tan: burdinazko nerbioz osatutako haitz humano hartan bizi izpirik gertatzen ote zen? Baiezkoan edo ezezkoan, galvanizazio apur bat ez litzaioke gaizki etorriko. Luigi Galvanik asmatutako prozesu elektrokimikoaren bitartez gorpuak ere berpiztu zitezkeen, antza. Hildako igelen hanketako nerbioetan korrante elektriko dosi doia aplikatuta lortu zuen lehendabizikoz Galvanik. Hala eta guztiz ere, fiskalarekin, funtzionatuko al zuen galvanizazioak? Saiatu nintekeen. Ipuin on batek ere ez al du irakurlea galvanizatzen? Irakurtzen bukatzen duenean ez al da biziberritu, ez al da, nolabait esateko, piztu edota berpiztu, korrante elektriko batek zeharkatu balu bezala?

Ipuinekin ez ezik forma artistiko ororekin gertatu ahal zaiguna, bestalde.

Saiatu behar nuen.

Idazmahaiko kaxoia kolpe batez ireki zen. Bihotz taupada sakonak entzun ziren taup-taup-taup, gerrarako aldarria ziruditen. Fiskalak, jakin-minak jota, sudurra kaxoiaren barruan sartu, sartu zuen. Argitu nion:

—Amonaren bihotza da, banbaka.

Begirada pitzatuta, kopetatik izerdia zerion.

—Nola heldu da bihotz bat horraino? Nor dago kaxoiaren barruan? Nork hil du nor?

—Ipuinak kontatzen zizkidan amonaren argazkia dago kaxoiaren barruan.

Uhinak iritsi ziren nire burmuinaren epaitegira. Leiho eta atearen zirrikituetatik kolatu zen ur gazia eta ur geza iturburu emaritsu batetik nola, eta laster harrapatu zuen harriaren gerria. Ordu arte erreparatu ez nion epailearen buruak su hartu zuen. Sumarioa, ipuin bat idazteko arrazoirik ez dagoela dioten ehunka orrialdek osatutakoa, haize zurrumbilo batek eraman zuen. Itota hil zen fiskala, aho zabalik gainera, *zergatik idatzi ipuin bat* ahoskatzen zuela.

Agian, fiskal jauna, heriotza geroratzeko idazten ditugu nobelak, iritzi artikulua, tratatu filosofikoak, txostenak, ipuinak.

Zitzuan hondoratu zen, harri amorratuak egin ohi duen legez. Begirada hara beheratu zitzaidan, eta, ia hipnotizatuta, deskubritu nituen nire hazpegiak harrian zizelkatuta.

Taupaden surmurrean idazteari ekin nion.